

Tłumaczenie: Paulina Pysznik

7a-----7a kontynuacja

4) KTO ZOSTAJE WYGNANY

MISZNA

(a) Ten, kto zabił *beszogeg* zostaje wygnany w następujących przypadkach:

1. Pchał *maagila* (wałek) by otynkować dach, a ten wypadł mu z rąk i zabił kogoś (Raszi – zaprawa jest najgrubsza na środku dachu, więc przesuwano go po niewielkiej pochyłości). (Wschodnie dachy są płaskie i pokrywane są tynkiem, by były wodoodporne i miały pewną pochyłość. Wyrównuje się je czymś na kształt wałka lub płaskiego kamienia, do którego przymocowana jest długa rączka, przy użyciu której posuwa się go w przód i tył.)
2. Opuszczał beczkę. Wypadła mu z rąk i zabiła kogoś.
3. Schodził z drabiny, spadł i zabił kogoś.

(b) Nie zostaje wygnany w następujących przypadkach.

1. Ciągnął wałek do siebie, a ten spadł.
2. Podnosił beczkę. Lina się zerwała i beczka spadła.

7b-----7b

3. Wchodził na drabinę i spadł.

(c) Ogólną zasadą jest, że jeśli zabił robiąc cokolwiek *derech jerida* (wykonując ruch w dół), zostaje wygnany.

1. Nie zostaje wygnany z powodu czegoś, co nie zostało zrobione *derech jerida*.

GEMARA

(d) (Gemara) **MENA HANI MILI** Pytanie: Skąd się tego uczymy ?

(e) Odpowiedź (Szmuel) **KRA**: „*Wajipol alaw wajamot*” (Bemidbar 35:23) – zostaje wygnany tylko jeśli wypadek został spowodowany (podczas wykonywania ruchu w dół) przez spadającą rzecz.

(f) (Berajta): Bemidbar 35:15 „*Biszgaga*” wyłącza *mezid*. „*Biwli daat*” (Dewarim 19:4) wyłącza tego, który miał zamiar.

(g) Sprzeciw **PSZITA**: Jeśli był *mezid*, oczywiście jest, że nie zostaje wygnany. Zostaje zabity (Tosafot – przez bejt din. Inny werset uczy o *mezid*, który nie został ostrzeżony. Ritwa –

nawet jeśli nie zostaje zabity, to nawet jeśli był *karow lemezid*, na pewno nie zostaje wygnany!).

(h) Odpowiedź (Rawa): Wyłącza to (coś bliskiego) *mezid*, tj. *omer mutar* (myślał, że morderstwo jest dozwolone)

(i) Pytanie (Abaje): *Omer mutar* jest *ones* !

(j) Odpowiedź (Rawa): Uważam, że jest bliskie *mezid*.

(k) (Berajta): „*Biwli daat*” wyłącza tego, który miał zamiar.

(l) Sprzeciw **PSZITA** : Jeśli miał zamiar zostaje zabity. To oczywiste, że nie zostaje wygnany!

(m) Odpowiedź (Raba): Wyłącza to tego, kto miał zamiar zabić zwierzę, *kuti* lub *nefela*, a zabił zdolnego do życia Żyda.

(n) (Berajta) **TANU RABANAN** „*Weim befesa*” wyłącza tego, kto (trzymał nóż i) zabił, skrecając za róg (nie widział w tym czasie ofiary). „*Belo ejwa*” wyłącza jeśli nienawidził ofiary.

1. „*Hadafo*” – jego ciało pchnęło go. „*O hiszlicha alaw*” włącza *jerida* dla *alija* [ruch w dół, w celu wykonania ruchu w górę].

2. „*Belo cedija*” wyłącza tego, kto miał zamiar rzucić coś w jednym kierunku, a to poleciało w drugim kierunku.

3. „*Waaszer lo cada*” (Szemot 21:13) wyłącza tego, kto miał zamiar rzucić na odległość dwóch *amot*, a to poleciało na odległość czterech *amot*.

4. „*Waaszer jawo et reehu wajaar*” – (Dewarim 19:5) Galut ma zastosowanie tylko wtedy, gdy zarówno zabójca i ofiara byli w miejscu, gdzie mieli prawo przebywać, np. w lesie.

5) ALIJA I JERIDA

(a) Pytanie (R. Awahu): Jeśli ktoś wchodził na drabinę, a szczebel spadł i zabił kogoś, jakie jest prawo ?

1. Czy uważane jest to za *aliję* (ponieważ on wchodził), czy *jeridę* (kiedy stanął na szczebel, ten trochę się ugiął) ?

(b) Odpowiedź (R. Jochanan): Jest to *jerida* dla *aliji* [ruch w dół, w celu wykonania ruchu w górę]. (Berajta mówi, że zostaje on za to wygnany).

(c) Pytanie (Miszna): Ogólną zasadą jest, że zostaje wygnany z powodu wszystkiego, co zostało zrobione *derech jerida*. Za to, co nie zostało zrobione *derech jerida*, nie zostaje wygnany.

1. Pytanie: Jakie przypadki obejmuje *sejfa* (to, co nie zostało zdobione *derech jerida*)?

2. Odpowiedź 1: Zawiera przypadek R. Awahu !

3. Pytanie odwrotne: Jakie przypadki obejmuje *rejsza* (to, co zostało zrobione *derech jerida*) ?

4. Odpowiedź: Powiedz, że zawiera przypadek kogoś, kto rąbał mięso (jest to *jerida* dla *aliji* [ruch w dół w celu wykonania ruchu w górę], jak to wyjaśnimy).

(d) Odpowiedź (i odpowiedź 1 do pytania 1): Również *sejfa* obejmuje przypadek kogoś, kto siekał mięso (*alija* dla *jeridy* [ruch w górę w celu wykonania ruchu w dół], i nie zostaje on wygnany).

(e) Jeśli rzeźnik rąbał mięso i zabił:

1. (Berajta 1) Jeśli to było, gdy zamachną się przed sobą, jest odpowiedzialny (galut). Jeśli zamachną się za sobą, jest zwolniony.

2. (Berajta 2) : Jeśli zamachną się przed sobą, jest zwolniony. Jeśli zamachną się za sobą, jest odpowiedzialny.

3. (Berajta 3): Jest odpowiedzialny bez względu na to, czy zamachnął się przed sobą czy za sobą.

4. (Berajta 4): Jest zwolniony, bez względu na to, czy zamachnął się przed sobą czy za sobą.

5. Wersja 1 (Raszi) Rozwiązanie: Kiedykolwiek jest powiedziane, że jest odpowiedzialny, przypadek jest taki, że robił zamach w dół. Kiedykolwiek jest powiedziane, że jest zwolniony, robił zamach w górę (np. Berajta 1 zobowiązuje w przypadku, gdy robił zamach w dół przed sobą. Zwalnia, gdy robił zamach za sobą, w górę, nawet jeśli było dla *jeridy*, by ściąć mocno przed sobą).

6. Wersja 2 (Rambam) Jeśli zabił podczas zamachu w tył, jest zwolniony. Jeśli zabił podczas zamachu w przód, zostaje wygnany (np. Berajta 1 zobowiązuje, gdy śmiertelna jest końcówka ruchu wykonanego w przód, przed sobą, a zwalnia, gdy śmiertelna jest końcówka ruchu wykonanego w tył, za sobą.)

(f) Sugestia: Tanaici spierają się o przypadek R. Awahu.

1. (Berajta 1): Jeśli ktoś wchodził na drabinę i szczebel spadł, jest odpowiedzialny.

2. (Berajta 2): Jest zwolniony.

3. Sugestia: Pierwszy tanaita uważa to za *jeridę* a drugi za *aliję* !

(g) Odrzucenie 1: Nie, obaj uważają to za *aliję* (Tosafot- obaj omawiają przypadek, gdy szczebel był mocny i nie ugiął się, jest to czysta *alija*).

1. Berajta 1 zobowiązuje do naprawienia szkód (jeśli ofiara nie zmarła). Berajta 2 zwalnia z *galut*.

(h) Wersja 1 (nasz tekst) Odrzucenie 2: Obie Berajty mówią o *galut*. W Berajcie 1 szczebel był zaatakowany przez robaki (ugiął się, gdy na nim stanął. Jest to uważane za *jeridę*). W Berajcie 2 szczebel był mocny.

(i) Wersja 1 (tekst Rambama) Odrzucenie 2 **IBAJIT EJMA**: Obie Berajty mówią o szkodach. W Berajcie 1 szczebel był słaby lub nie był naprężony. W Berajcie 2 był mocny, ale spadł ponieważ był zaatakowany przez robaki (to jest *ones*). (koniec wersji 2).

(j) Odrzucenie 3: W obu przypadkach nie był zaatakowany przez robaki. **IBAJIT EJMA** W Berajcie 1 szczebel był luźny (ugiął się). W Berajcie 2 był naprężony.

6) PRZYPADEK TORY

(a) **MISZNA** (Miszna – Rebi): Jeśli (Reuwen rąbał i) ostrze ześlizgnęło się z drewna i zabiło, Reuwen nie zostaje wygnany.

(b) Mędracy mówią, że zostaje wygnany.

(c) Rebi mówi, że jeśli odprysnął kawałek drewna, które było rąbane i zabił, zostaje wygnany.

(d) Mędracy mówią, że nie zostaje wygnany.

(e) **GEMARA** (Rebi (do Mędrców): **TANJA** Nie jest napisane (Dewarim 19:5) „*wenaszal habarzel meeco* (jej drewno, tj. trzonek, uchwyt siekiery) a raczej „*min haec*” (to drewno, tj. to, które rąbał) !

1. Co więcej, napisane jest „*haec*” dwa razy. Tak jak za pierwszym razem odnosi się to do drewna, które rąbał, tak samo jest i za drugim razem !

(f) (R. Chija bar Aba): Obaj uczą się z wersetu „*wenaszal habarzel min haec*”. Rebi utrzymuje, że *jesz em lamasoret* (wyjaśniamy to tak, jak jest napisane. Raszi – „*wenaszal*” napisane jest bez *alef*, więc) możemy je odczytać jako „*weniszal*” (siekiery spowodowała, że (kawałek) drewna odpadł.

1. Mędracy utrzymują, że *jesz em lemikra* (wyjaśniamy w taki sposób, jak czytamy (wymawiamy) werset. Czytamy to „*wenaszal*” (ostrze samo odpadło)).

(g) Pytanie: Rebi (przeważnie) utrzymuje, że *jesz em lemikra* !

1. (Raw Jicchak bar Josef). Wszyscy następujący tanaici utrzymują, że *jesz em lemasoret*: Rebi, R. Jehuda ben Roac, Bejt Szamaj, R. Szimon i R. Akiwa.

(h) Odpowiedź: Z tego powodu Rebi uczy się także z *gezera szawa* „*haec-haec*”.

1) KOACH KOACHO (Siła siły)

(a) (Raw Papa): Jeśli Reuwen rzucił grudę ziemi w drzewo daktylowe, a ta spowodowała, że daktyle oberwały się i zabiły kogoś, Rebi zobowiązuje do *galut*, a Mędrcy zwalniają.

(b) Sprzeciw **PSZITA**: To oczywiste !

(c) Odpowiedź: **MAHU TEJMA** Mógłbyś pomyśleć, że to jest jak *koach koacho* (Siła siły) (ponieważ nie dotykał ziemi, gdy ta oberwała daktyle) i Rebi zgodziłby się, że jest zwolniony.
KAMASZMA LAN

(d) Pytanie: Jaki jest przypadek *koach koacho* (Siła siły), co do którego Rebi zgodziłby się, że jest zwolniony ?

(e) Odpowiedź: Rzucił grudę ziemi, a ta oberwała gałąź, która spadła i uderzyła w kiść daktyli i oberwała je, a te z kolei zabiły kogoś.

2) GDZIE OFIARA ZOSTAŁA ZABITA

MISZNA

(a) (Miszna): Jeśli Reuwen rzucił kamień w *reszut harabim*, a ten spowodował śmierć, Reuwen zostaje wygnany.

(b) R. Eliezer ben Jakow mówi, że jeśli ofiara wystawiła głowę po tym, jak kamień opuścił rękę Reuwena, Reuwen jest zwolniony.

(c) Jeśli Reuwen rzucił kamień na terenie swojej posesji i ten zabił, to zostaje on wygnany tylko wtedy, gdy ofiara miała pozwolenie by tam wejść.

1. „*Waaszer jawo et reehu wajaar*” – *galut* ma zastosowanie tylko wtedy, gdy zarówno morderca jak i ofiara byli w miejscu, gdzie obojgu wolno było przebywać, np. w lesie.

i. Wyłącza to posesję mordercy, gdyż ofierze zabronione jest tam wejść.

2. Aba Szaul mówi, rąbanie drzewna jest *reszut* (nieobowiązkowe, i nie jest *micwa*) – *galut* ma zastosowanie tylko w odniesieniu do *reszut* i nie ma zastosowania do ojca

uderzającego swego syna, rabina udzielającego reprimendy uczniowi, lub *szalijacha* (posłańca) bejt dinu (który wykonuje karę batów).

GEMARA

(d) (Gemara) Pytanie: Jeśli Reuwen rzucił kamień w *reszut harabim*, jest (jak) *mezid*, nie zostaje wygnany !

(e) Odpowiedź (Raw Szmuel bar Jicchak): Przypadek jest taki, że Reuwen wyburzył swój mur.

(f) Pytanie: Pomimo to (jest jak *mezid*), powinien sprawdzić, czy nikogo nie ma w pobliżu!

(g) Odpowiedź: Wyburzył go w nocy !

(h) Pytanie: Mimo to, powinien był sprawdzić !

(i) Odpowiedź: Wyrzucał gruz na stertę śmieci.

(j) Pytanie: Jaki to jest przypadek ?

1. Jeśli ludzie często chodzą tam za potrzebą, jest jak *mezid* !

2. Jeśli ludzie zazwyczaj nie chodzą tam za potrzebą, jest jak *ones* !

(k) Odpowiedź (Rav Papa): Przypadek jest taki, że ludzie często chodzą tam za potrzebą w nocy, ale niezbyt często w ciągu dnia, jednak czasami tak robią. Zatem nie jest on ani *mezid* ani *ones*.

(l) (Miszna – R. Eliezer ben Jakow): (Jeśli ofiara wystawiła głowę...)

(m) (Berajta): „*Umoca*” wyłącza przypadek, w którym ofiara sama sprowadziła na siebie szkodę.

(n) R. Eliezer ben Jaakow uczy się stąd, że jeśli ofiara wystawiła głowę po tym, jak kamień opuścił rękę Reuwena, Reuwen jest zwolniony.

(o) Wnioskowanie: „*Moca*” przywodzi na myśl znajdowanie się tam czegoś od samego początku.

(p) Zaprzeczenie (Berajta): „*Umoca*” (zdobędzie pieniądze) zabrania sprzedawania odległego lub złego pola (tj. tego, którego nie ma chęci zatrzymać) po to, by wykupić (wbrew woli kupcy) bliskie lub dobre pole, które wcześniej sprzedał.

(q) Odpowiedź (Rawa): Uczymy się z kontekstu tych wersetów.

1. Tam „*umoca*” podobne jest do „*wehisiga jado*” (oczywiście, nie miał pieniędzy kiedy sprzedawał, zdobył je dopiero teraz).

2. Tutaj „*umoca*” podobne jest do lasu. Było [drewno] tam od początku.

3) RESZUT

(a) (Miszna): Jeśli Reuwen rzucił kamień (Aba Szaul mówi, rąbanie drewna jest *reszut*...)

(b) Wersja 1 – Pytanie: Skąd wiemy, że werseł mówi o rąbaniu, że jest *reszut* ? Być może rąbał je by zbudować sukę lub by spalić je na ołtarzu (*micwa*), ale nawet jeśli tak jest, to i tak jeśli zabije, zostaje wygnany !

(c) Odpowiedź 1 (Rawa): Te przykłady nie są *micwami* (to tylko *hechszer* – przygotowanie *micwy*)

1. Jeśli miał już drewno, to nie było by *micwą* rąbanie większej ilości. Zatem, nawet jeśli brakowało mu drewna, rąbanie nie jest *micwą*.

(d) Pytanie (Rawina-Miszna). Wyłącza to ojca uderzającego syna, rabina udzielającego reprimendy uczniowi i *szalijacha* bejt dinu.

1. Nie mówimy, że skoro syn uczył się dobrze to uderzenie go nie byłoby *micwą*, nawet jeśli nie uczył się dobrze, to uderzenie go nie jest *micwą* !

(e) Odpowiedź: Uderzenie go zawsze jest *micwą* – „*Jaser bincha winichecha*” (Nawet *szlejma* 6:2 – winno się uderzyć, by skorygować nawet małą niedoskonałość).

(f) Odpowiedź 2 (na pytanie (b) – Rawa): Lepszy dowód pochodzi z wersełu „*waaszer jawo (jeśli przyjdzie) et reehu wajaar*”. Nie mówi on o *micwie*, bo wtedy musiałby wejść !

(g) Pytanie (Raw Ada bar Ahawa): Czy „*aszer*” zawsze implikuje „*reszut*” ?!

1. „*Waisz aszer jitma*” – czy bycie *tamej* zawsze jest nieobowiązkowe ?! Trzeba stać się *tamej* dla *met micwa* !

(h) Odpowiedź (Rawa): Tam jest inaczej, bo jest napisane „*tamej jihje*” – w każdym przypadku (tj. czasami ma obowiązek stać się *tamej*).

8b-----8b

(i) Pytanie: Potrzebujemy tego wersełu by uczyć się innego prawa !

1. (Berajta): „*Tamej jihje*” obejmuje *tweul jom*. „*Od tumato bo*” obejmuje *mechuszar kipurim* (jeśli jeden z nich wejdzie do Mikdasz, jest *chajaw keret*).

(j) Odpowiedź (Rawa): Uczę się z „*od*” (to jest dodatek, który uczy, że czasami ma obowiązek stać się *tamej*).

(k) Wersja 2 (Berajta – R, Akiwa) Pytanie: Dlaczego jest napisane „*becharisz uwakacir tiszbot*” ? „*Sadcha lo sizra wecharmeha lo sizmor*” już przecież zakazuje orki i żęcia w czasie *szemity*.

1. Raczej werset jest po to, by zabronić orki w *erew szemita* (tak, by w czasie *szemity* ziemia była lepsza) i by dać *keduszat szemita perot* zżętych w *mocej szemita*, które były wyrosnięte w 1/3 w czasie *szemity*.

2. R. Jiszmael mówi (werset zakazuje orki i żęcia w Szabat) Tak jak orka jest *reszut*, tak samo żęcie. Wyłącza to żęcie *omeru*, które jest *micwą*, a zatem jest dozwolone w Szabat.

(l) Pytanie: Skąd wiemy, że werset mówi o orce, że jest *reszut* ? Być może orał pod *omer* (*micwa*) i nawet jeśli tak jest, jest to zakazane w Szabat !

(m) Odpowiedź 1 (Rawa) Jeśli już zorał pole, nie będzie *micwą* oranie drugi raz pod *omer*. Pokazuje to, że oranie pod *omer* nie jest *micwą* !

(n) Pytanie (Rawina - Miszna): Wyłącza to ojca uderzającego swojego syna, rabina udzielającego reprimendy uczniowi i *szalijacha* sądu.

1. Wnioskowanie: Uderzenie syna by go uczyć, uważane jest za *micwę*. Nie mówimy, że gdy syn uczy się dobrze, to nie będzie *micwą* uderzenie go, bo nigdy urzeczenie go nie jest *micwą* !

(o) Odpowiedź: Uderzenie syna zawsze jest *micwą*, nawet jeśli uczy się dobrze – „*Jaser bincha...*”

(p) Odpowiedź 2 (do pytania 1 – Rawa): Mógłbym powiedzieć lepiej. Jeśli ktoś orał pole, to nigdy nie będzie dla niego *micwą* oranie innego. Podobnie Tora odnosi się do żęcia, że jeśli ktoś już zżał plon z pola to nigdy nie będzie dla niego *micwą* zżęcie innego. Wyłącza to zbieranie *omeru*, które jest *micwą* (Ta odpowiedź jest lepsza, bo uczy nas, że oranie nigdy nie jest *micwą*, nawet pod *omeru* ani pod nic innego).

4. ZWOLNIENIE Z GALUT

(a) Miszna: Ojciec może otrzymać karę *galut* za zabicie syna. Syn może otrzymać karę *galut* za zabicie ojca.

(b) Każdy może otrzymać karę *galut* za zabicie Izraelity. Izraelita może otrzymać karę *galut* za zabicie każdego, z wyjątkiem *ger toszaw* (*ben noach*, który przyjął na siebie przestrzeganie swoich przykazań)

1. *Ger toszaw* może otrzymać karę *galut* za zabicie *ger toszaw*.

(c) (Gemara) Pytanie: Miszna mówi, że ojciec może otrzymać karę *galut* za zabicie syna. Mówimy, że zawsze jest dla niego *micwą* by go uderzyć !

(d) Odpowiedź: (Zawsze jest *micwą*, gdy uczy go Tory). Przypadek jest taki, że zabił go, gdy uczył go stolarstwa.

(e) Pytanie: Uczenie swojego syna zawodu także jest *micwą* !

(f) Odpowiedź: Przypadek jest taki, że syn znał już zawód.

(g) (Miszna): Syn może dostać karę *galut* za zabicie swojego ojca.

(h) Sprzeczność (Berajta): „*Make nefesz*” wyłącza tego, kto uderza swojego ojca.

(i) Odpowiedź 1 (Raw Kahana): Berajta jest jak R. Szimon. Miszna jest jak Mędrcy.

1. R. Szimon mówi, że uduszenie jest bardziej surową karą niż ścięcie. Galut stanowi odpokutowanie za zabicie (każdego z wyjątkiem rodzica) *beszogeg*, podczas gdy to jest karane ścięciem (jeśli zrobione *bemezid*).

i. Nie stanowi to pokuty za zabicie rodzica, które jest surowiej karane (nawet zranienie rodzica jest karane uduszeniem) !

2. Mędrcy mówią, że uduszenie jest mniej surową karą niż ścięcie. Także zabicie rodzica karane jest ścięciem, więc galut stanowi pokutę za to.

(j) Odpowiedź 2 (Rawa) Berajta uczy, że ten kto zranił rodzica nie zostaje wygnany.

1. Mógłbyś pomyśleć, że skoro ktoś jest zabijany za zrobienie tego *bemezid* to zostaje wygnany za *beszogeg*. Dlatego Berajta uczy nas, że tak nie jest.

(k) (Miszna): Każdy może dostać karę galut za zabicie Izraelity.

(l) Pytanie: Jakie przypadki się tu zawierają ?

(m) Odpowiedź: Dotyczy to też niewolnika i *nochriego*.

(n) Nasza Miszna nawiązuje to tego, co uczy *Berajta*.

1. (Berajta) Niewolnik lub *nochri* zostaje wygnany (za zrobienie jednej rzeczy Izraelicie) i dostaje bity za (zrobienie czegoś innego) Izraelicie. Izraelita zostaje wygnany i dostaje bity za zrobienie czegoś niewolnikowi lub *nochri*.

2. Pytanie: Zgoda, niewolnik lub *nochri* zostaje wygnany za zabicie Izraelity i dostaje bity za przeklinanie go. Izraelita zostaje wygnany za zabicie niewolnika lub *nochriego*. Jednak w jaki sposób Izraelita dostaje bity z powodu niewolnika lub *nochriego* ?

i. Nie ma żadnego *lav* dotyczącego przeklinania go – „*wanasi beamcha lo saor* (tylko członka twojego narodu) !

3. Odpowiedź 1 (Raw Acha bar Jakow): Przypadek jest taki, że zeznawał o nim i był *huzam*.

4. Odrzucenie: To oczywiste, że dostaje bity z takiego samego powodu jak niewolnik lub *nochri* (w *rejszy*). Oni nie mogą zeznawać !

5. Odpowiedź 2 (Raw acha brej deRaw Ika): Przypadek jest taki, że Izraelita uderzył go, i odszkodowanie pieniężne za zranienie go będzie mniejsze niż *peruta*.

i. (R. Ami): Jeśli Reuwen zranił Szimona, a odszkodowanie będzie mniejsze niż *peruta*, w zamian za to dostaje baty.

ii. Nie przyrównujemy zranienia do przeklinania (by powiedzieć, że odnosi się to tylko do *amcha*).

1. KIEDY GER TOSZAW ZOSTAJE WYGNANY ?

(a) Wersja 1 (Miszna): (Każdy może dostać *galut* za zabicie Izraelity. Izraelita może dostać *galut* za zabicie każdego), z wyjątkiem *ger toszaw*...

(b) Wnioskowanie: *Ger toszaw* (nie dostaje lub nie jest zobowiązany do *galut*. Odnośnie *galut on*) jest jak *nochri*.

(c) Zaprzeczenie (sejfa): *Ger toszaw* może dostać *galut* za zabicie *ger toszaw*.

(d) Odpowiedź (Raw Kahana): Nie zostaje wygnany za zabicie Izraelity, ale zostaje wygnany za zabicie *ger toszaw*.

(e) Wersja 2 – Zaprzeczenie: Jest napisane „*liwnej Jisrael welager...*” (*arej miklat* są także dla *gerej toszaw*).

1. Jest także napisane „*Lachem*”, ale nie dla *gerej toszaw* !

(f) Odpowiedź (Raw Kahana): *Ger toszaw* nie zostaje wygnany za zabicie Izraelity. Zostaje wygnany za zabicie *ger toszaw* (koniec wersji 2).

(g) Pytanie (Berajta): (*Bnej noach* nie potrzebują ostrzeżenia w przypadku swoich *micwot*). Zatem jeśli *nochri* lub *ger (toszaw)* zabije, to zostaje zabity.

1. Berajta zrównuje *ger toszaw* z *nochrin*. Tak jak *nochri* zostaje zabity bez względu na to, czy zabił kogoś o takim samym statusie jak on czy nie, tak samo *ger toszaw* !

(h) Odpowiedź 1 (Raw Chisda): Jeśli *ger toszaw* zabije (*ger toszaw*) *derech jerida*, za co Izraelita zostaje wygnany, *galut* jest wystarczającą karą także dla niego.

1. Jeśli zabił *derech alija*, za co Izraelita jest zwolniony, zostaje zabity.

(i) Sprzeciw (Raw): *Kal wachomer* obala to !

1. Izraelita zostaje wygnany za *derech jerida*, a *ger toszaw* nie jest za to zabity. Izraelita jest zwolniony za *derech alija*, więc tym bardziej *ger toszaw* nie jest za to zabity ! (Uwaga: Raw Chisda utrzymuje, że *derech alija* jest jak *mezid* i nie zasługuje on na *galut*. *Goel hadam* (najbliższy krewny ofiary) może go zabić wszędzie i w każdym czasie).

2) OMER MUTAR

(a) Odpowiedź 2 (Rawa) *Ger toszaw* zostaje zabity za *omer mutar* (myślał, że to jest dozwolone).

(b) Pytanie (Abaje): *Omer mutar* jest *ones* !

(c) Odpowiedź (Rawa): Według mnie jest to jak *mezid*.

1. (Raw Chisda nie rozumie tej Berajty tak jak Rawa, gdyż uważa jak Abaje. Być może powoduje to, że musi twierdzić, że *derech alija* jest jak *mezid*). Raw Chisda i Rawa spierają się podobnie w innym miejscu.

(d) (Rawa): Jeśli *ger toszaw* zabił osobę myśląc, że było to zwierzę, lub jeśli zabił *ger toszaw*, myśląc, że to był *nochri*, jest *chajaw (mita)*. *Omer mutar* jest jak *mezid*.

(e) (Raw Chisda): Jest zwolniony. *Omer mutar* jest *ones*.

(f) Pytanie (Rawa): „*Hincha met al haisza*” (nawet jeśli Awimelech nie wiedział, że Sara była zamężna).

1. Sugestia: On jest *chajaw mita bejt din* !

(g) Odpowiedź (Raw Chisda): Nie, on jest *chajaw mita bejedej szamajim* (rękami niebios).

(h) Wsparcie: „*Michato li*” (grzech będzie karany tylko przez Haszem).

(i) Odrzucenie: Josef podobnie odpowiedział żonie Potifara „*wechotati leElokim*”, chociaż cudzołóstwo (*bemezid*) karane jest przez *bejt din*.

1. Także grzech Awimelecha ukarany byłby przez *bejt din*, nawet jeśli był on *beszogeg*.

(j) Pytanie (Abaje): Jest napisane „*hagoj gam cadik taharog*” ! (Ponieważ był *szogeg*, uważa się, że nie zgrzeszył, a Haszem nie zaprzecza mu !)

(k) Odpowiedź (Rawa): Haszem zaprzecza mu !

1. Pytanie: „*Haszew eszet haisz ki nawi hu*” – czy jeśli jej mąż nie byłby prorokiem, to Awimelech mógłby ją zatrzymać ?!

9b-----9b

2. Odpowiedź (R. Szmuel bar Nachmani): „*Haszew eszet haisz*”, w każdym przypadku.

i. Odnośnie twojego argumentu o *cadik* (ponieważ Awraham powiedział „ona jest moją siostrą”), „*ki nawi hu*” – Awraham domyślił się, [z zadawanych mu przez twój lud pytań], że niebezpiecznym byłoby powiedzenie, że jest ona jego żoną !

ii. Kiedy podróżny przybywa do miasta, ludzie winni się go pytać, czy potrzebuje jedzenia i picia, a nie o to, kim dla niego jest kobieta, która mu towarzyszy !

iii. Uczy nas to, że *nochri* (jest odpowiedzialny i) zostaje zabity za to, że się nie uczył.

3 ZWOLNIENIA Z GALUT

(a) (Miszna – R. Jehuda): *Suma* (niewidomy) nie zostaje wygnany.

(b) R. Meir mówi, że zostaje wygnany.

(s) *Sonej* (morderca, który nienawidził ofiary) nie zostaje wygnany.

(d) R. Josi mówi, że zostaje zabity, ponieważ jest tak, jakby został ostrzeżony.

(e) R. Szimon mówi, że czasami zostaje zabity, a czasami nie.

1. Jeśli możemy powiedzieć, że zabił umyślnie, zostaje zabity. Jeśli zabił nieumyślnie, zostaje wygnany.

(f) (Gemara – Berajta – R. Jehuda): „*Belo reot*” wyłącza *suma*.

(g) R. Meir mówi, „*belo reot*” obejmuje przypadek *suma*.

(h) Pytanie: Jaki jest argument R. Jehudy ?

(i) Odpowiedź: „*Waaszer jawo et reechu wajaar*” obejmuje przypadek *suma*, więc „*belo reot*” wyłącza go.

1. R. Meir zgadza się, lecz mówi, że „*biwli daat*” także go wyłącza. Dwa wyłączenia, jedno za drugim, zawsze prowadzą do objęcia.

2. R. Jehuda twierdzi, że „*biwli daat*” wyłącza tego, kto miał zamiar.

(j) (Miszna – R. Josi): *Sonej* zostaje zabity...

(k) Pytanie: Nie został ostrzeżony !

(l) Odpowiedź: Twierdzi on jak R. Josi beRabi Jehuda, który mówi, że *chawer* nie musi zostać ostrzeżony, gdyż ostrzeżenie jest po to, by rozróżnić, czy ktoś jest *szogeg* czy *mezid* (podobnie, możemy założyć, że *sonej* był *mezid*).

(m) (Miszna – R. Szimon): Czasami *sonej* zostaje wygnany...

(n) (Berajta 1) Kiedy R. Szimon mówi, że *sonej* zostaje wygnany ? Jeśli lina zerwała się, zostaje wygnany. Jeśli wyslizgnęła się, nie zostaje wygnany.

(c) Zaprzeczenie (Berajta 2 – R. Szimon): Zostaje wygnany tylko wtedy, gdy *maagila* wyslizgnął mu się z rąk.

1. Berajty spierają się o zerwaną linę (Berajta 1 zobowiązuje do *galut*, a Berajta 2 zwalnia) i o wyslizgnięcie się (Berajta 1 zwalnia, a Berajta 2 zobowiązuje) !

(p) Odpowiedź – część 1: Możemy rozwiązać problem urwanej liny. Berajta 1 mówi o *sonej*, a Berajta 2 o przyjacielu.

(q) Odpowiedź – część 2 – Możemy rozwiązać problem liny, która się wyslizgnęła. Berajta 1 jest jak Rebi (który zwalnia, gdy ostrze siekiery ześlizgnęło się), a Berajta 2 jest jak Mędracy (którzy są *mechajew*).

4) AREJ MIKLAT (MIASTA UCIECZKI)

(a) (Miszna): *Galut* odbywa się w jednym z *arej miklat* (miast ucieczki). Są trzy w *Ewer Hajarden* i trzy w *Erec Kenaan* – „*Et szelosz hearim titnu meewer lajarden weet szelosz... berec kenaan.*”

1. Dopóki miasta w *Erec Kenaan* nie zostały wybrane, te w *Ewer Hajarden* nie były *kolet* (tj. nie przyjmowały uchodźców, by zabraniać tam zabijania mordercy i by zabronić mu opuszczenia miasta przed śmiercią *Kohen Gadol*). „*Szesz arej miklat tihjena*” uczy, że jeśli wszystkie sześć nie są *kolet*, to żadne z nich nie jest.

(b) Przygotowujemy dogi pomiędzy miastami i rozmieszczamy je równomiernie – „*Tachin lecha haderech weszilasza et gewul arcecha*”.

(c) W drogę do *ir milat* z mordercą wysyłamy dwóch mędrców. Rozmawiają oni z *goel hadam*, aby nie zabił go w drodze.

(d) R. Meir mówi „*ze dawar haroceach*” – morderca mówi sam za siebie.

(e) R. Josi beRabi Jehuda mówi, że na początku, bez względu na to czy zabił *beszogeg* czy *bemezid* udaje się do *ir miklat*. Bejt din posyła po niego, by stawił się na procesie.

1. Jeśli wyrok jest taki, że jest *chajaw mita*, zabijają go. Jeśli nie, zwalniają go.

2. Jeśli jest *chajaw galut*, odsyłają go do jego *ir miklat* – „*wehesziwo oto haeda el ir miklato...*”

(f) (Gemara): Mosze wyznaczył trzy miasta w *Ewer Hajarden*. Jechoszua wyznaczył trzy naprzeciw nich (tj. na zachód od nich) w *Erec Kenaan*, jak dwa rzędy winorośli w winnicy.

1. *Chewron* w *Jehuda* był naprzeciwko *Becer* w *Midbar*. *Szechem* w *Har Efrajim* był naprzeciwko *Ramot* w *Gilad*. *Kadesz* w *Har Naftali* był naprzeciwko *Golan* w *Baszan*.

2. „*Weszilasza*” uczy nas, że muszą być równomiernie rozmieszczone. Następujące odległości były takie same:

i. Z południa (Erec Jisrael) do *Chewronu*, z *Chewronu* do *Szechem*, z *Szechem* do *Kadesz*, z *Kadesz* na północ (Erec Jisrael).

1) WYZNACZANIE AREJ MIKLAR

a) Pytanie: Dlaczego były trzy w *Ewer Hajarden* (tylko dla dwóch i pół *szwatim*) i trzy w *Erec Jisrael* (dla dziewięciu i pół *szwatim*) ?

(b) Odpowiedź (Abaje): Było wielu morderców w *Gilad* – „*Gilad kirjat poalej awen akuba midam*”.

1. (R. Elazar): „*Akuba mi dam*” – urządzali zasadzki, by zabijać ludzi.

c) Pytanie: Berajta mówi: „muszą być równomiernie rozmieszczone...”. Dlaczego (na północy i południu) odległości z najdalej położonego (na północy i południu miasta) do najbliższego *ir milat* były większe, niż odległości w centrum kraju ? (Te pierwsze wynosiły 1/4 długości *Erec Jisrael*, podczas gdy te ostatnie najwyżej połowę tego).

(d) Odpowiedź (Abaje): Także w *Szechem* (w centrum *Erec Jisrael*) było wielu morderców – „*Chewer kohanim derech jeracchu szechema*.” (Pytamy, dlaczego mordercy z północy lub południa musieli uciekać dalej (Raszi). Być może odpowiedzielibyśmy, że Tora zmniejszyła odległości pomiędzy miastami w centrum kraju, gdyż większość morderców była właśnie tam. Odmienne, skoro w *Szechem* było wielu morderców, a mordercy nie mogą stanowić większości mieszkańców *ir miklat* (*amud b*), więc inne miasta były blisko, by większość morderców z reszty *Erec Jisrael* uciekała do nich. W *Szechem* nie było ich aż tak wielu morderców jak w *Gilad*, więc odpowiedź (b) jest w dalszym ciągu prawidłowa (Maharsza)).

1. (R. Elazar): „*Chewer kohanim*” – zmagali się tak, jak *kohanim* zmagali się, by zebrać *terumę* ze spichlerzy.

(e) Pytanie: Było więcej niż sześć miast – „*waalejchem titnu arbaim usztajim ir*” !

(f) Odpowiedź (Abaje): Sześć miast było *kolet*, bez względu na to, czy morderca miał zamiar się tam schronić czy nie. Pozostałe 42 było *kolet* tylko wtedy, gdy miał taki zamiar.

(g) Pytanie: *Chewron* nie był *ir miklat* ! Jest napisane „*wajitnu leKalew et Chweron*...”

(h) Odpowiedź (Abaje): *Kalew* otrzymał okoliczne wioski – „*weet sede hair weet chacerecha notnu leKalew*.”

(i) Pytanie: *Kadesz* nie był *ir miklat* ! Jest napisane „*wearej micwar...weKedesz*...” (*Micwar* to duże miasto).

1. (Berajta): Na *arej milat* nie wyznaczamy ani małych miast (ze względu na brak żywności) ani dużych (by *goel hadam* nie przychodził tam często i nie spiskował w celu zabicia mordercy), raczej wyznaczamy średnie miasta.

(j) Odpowiedź (Raw Josef): Dwa miasta były nazywane *Kadesz*.

1. (Raw Aszi): To jest jak *Salikum*, duże miasto, ze średniej wielkości miastem satelickim, które były tak samo nazywane.

(k) (Berajta): *Arej miklat* nie są ani małymi miastami ani dużymi miastami, a raczej średnimi miastami.

1. Zakładamy je tylko w miejscach, gdzie jest woda.

i. Jeśli nie ma tam wody kopujemy kanały, by woda spływała do nich z rzek.

2. Zakładamy je tylko tam, gdzie są targi i wielu ludzi w pobliżu (aby *golej hadam* nie chwycili za broń i nie pokonali mieszkańców).

3. Jeśli liczba ludzi w pobliżu spadła, sprowadzamy więcej. Jeśli zmalała populacja mieszkańców miasta sprowadzamy *kohanim*, *lewijim* i *jisraelim* (by mordercy nie stanowili większości. Ritwa – nie sprowadzamy innych rodów, którym brak odpowiednich *midot*, by nie wydali mordercy *goel hadam*. Chcemy także, by właściwi ludzie zasiadali w sanhedrynie gdy zajdzie taka potrzeba. Siach Jicchak – Berajta uczy, że chociaż miasta należą do *lewijim* to *jisraelim* mogą się tam osiedlać).

(l) R. Nechemja mówi, że nie sprzedajemy broni i pułapek w miastach.

(m) Mędrcy zezwalają na to (istnieje obawa, że *goel hadam* otwarcie go zabije, za co stałby się *chajaw mita*).

(n) Wszyscy zgadzają się, że nie zostawiamy tam pułapek. Ponadto, nie zostawiamy tam zwisających lin (robi się tak nad dużym obszarem, zajmowanym przez wielu ludzi), aby *goel hadam* nie przychodził tam często.

(o) (R. Jicchak): Uczymy się z „...*wachaj*” – musimy zagwarantować, że będzie żył.

2. WARTOŚĆ TORY

(a) (Berajta): „*Wachaj*” – jeśli uczeń zostaje zesłany, jego rabin idzie z nim, więc będzie miał prawdziwe życie.

1. (R. Zeira): Uczy to, że rabin powinien być ostrożny, by nie uczyć nieodpowiedniego *talmid* (rabin zostaje zesłany w ramach kary za uczenie go).

(b) (R. Jochanan): Jeśli rabin zostaje zesłany, jego akademia także.

(c) Pytanie: R. Jonanan uczył, że Tora jest *kolet* – „*et becer hamidbar...wezot hatora.*”

(d) Odpowiedź 1: Jest *kolet* tylko wtedy, kiedy on się uczy.

(e) Odpowiedź 2: Jest *kolet* (chroni) przed aniołem śmierci, ale nie przed *goel hadam*.

1. Raw Chisda uczył się. Anioł śmierci nie mógł zbliżyć się do niego, gdyż nie ustawał w wypowiedaniu słów Tory. Usiadł na drzewie. Anioł śmierci sprawił, że drzewo się złamało. Raw Chisda zaprzestał na moment nauki i umarł.

(f) (R. Tanchum bar Chanilaj): Pierwsze z wymienionych *arej miklat* znajdowało się na ziemi Reuvena. Zasłużył na to, gdyż jako pierwszy przemówił, by ocalić Josefa – „*wajiszma Reuwen wajacilehu mijadam.*”

(g) (R. Simlaj): „*Szalosch arim...mizracha szemesz*” – Haszem nakazał Moszemu (wyznaczyć miasta, i tym samym) sprawić by słońce zaświeciło dla morderców. Odmienne, powiedział mu, że „wyznaczając miasta sprawisz, że słońce zaświeci dla morderców.”.

(h) (R. Simaj): „*Ohew kesef lo jitba kesef*” to Mosze, który wiedział, że wydzielone miasta nie będą *kolet* dopóki nie zostaną wydzielone miasta w *Erec Jisrael*. W każdym przypadku wykorzystywał okazję, by spełnić *micwę*.

(i) „*Umi ochew behamon lo sewua*” – kto jest uprawniony, by nauczać Tory wielu ? Ten, kto ma wszystkie ziarna (zna *Tanach*, *Misznę*, *halachot* i *agadot*).

1. (R. Elazar): „*Mi jemalel gewurot Haszem jaszma kol tehilato*” – kto jest uprawniony, by opowiadać o potężnych czynach Haszem ? Ten, kto pozwoli poznać całą Jego chwałę (zna całą Jego *Torę*).

(j) (Raw Aszi): „*Umi ochew behamon...*” – każdy, kto kocha uczyć się z wieloma, będzie miał ziarna (Tory).

1. (R. Josi beRabi Chanina): „*Chewer el habadim..*” – Mędracy, którzy uczą się „*bad bewad*” (sami) zasługują na miecz.

i. Ponadto stają się głupi. Jest napisane „*wenoalu*”, jak „*aszer noalnu*”.

ii. Ponadto, grzeszą. Uczymy się z „*waaszer chatanu*” lub z „*noalu sarej coan*”.

(k) (Rawina): „*Umi ochew...*” – każdy, kto kocha nauczać wielu, będzie miał *Torę*.

1. (Rebi): Nauczyłem się wiele od moich rabinów, jeszcze więcej od moich przyjaciół, a najwięcej od moich *talmidim*.

(l) (R. Jehoszua ben Lewi): „*Samachtu beomrim li Bejt Haszem nelech*” – Dawid powiedział do Haszem: „Słyszałem jak ludzie mówią „Kiedy Dawid umrze i Szlomo zbuduje Bet Hamikdasz pójdziemy tam i będziemy świętować” i uradowałem się” !

1. Haszem: „*Tow jom bachacerecha mealef*” – Wolę jeden dzień, w którym zaangażujesz się w *Torę*, niż 1000 *korbanot*, które złoży Szlomo.

3) PODRÓŻ DO IR MIKLAT

(a) (Miszna): Przygotowujemy drogi pomiędzy miastami...

(b) (Bejarta – R. Eliezer ben Jakow): Piszemy „*miklat*” na każdym skrzyżowaniu, by morderca wiedział, którą drogą iść.

(c) (Raw Kahana): Uczymy się z „*tachin lecha haderech*” – przygotuj drogę.

(d) Raw Chama bar Chanina zacząłby wyklądać parszę o mordercach w następujący sposób: „*Tow wejaszar Haszem al ken jore chataim baderach*” – pokazuje ścieżki mordercom, więc tym bardziej pokazuje je *cadikim* !

(e) Resz Lakisz zacząłby: „*wehaElokim ina lejado*”, „*kaaszer jomar meszal hakadmoni mereszaim jerec resza*” – werset mówi o dwóch ludziach, którzy zabili bez świadków. Jeden był *szogeg*, a drugi *mezid*.

1. Haszem sprawił, że zatrzymali się w tym samym zajeździe. Morderca *szogeg* schodząc z drabiny spadł na *mezid* i zabił go, tak jak tamten na to zasługiwał.

i. (Tym razem świadkowie to widzieli, więc) morderca *szogeg* zostaje zesłany, tak jak na to zasługiwał.

(f) (Raba bar bar Huna): Haszem prowadzi człowieka w taki sposób, w jaki ten chce być prowadzony. Uczymy się tego z *Tory, Newiim i Ketuwim*.

1. Tora: Na początku Haszem powiedział Bilamowi „*lo telech imahem*”. Po tym jak ten się uparł, Haszem powiedział mu „*kum lech itam*.”

2. Newiim: „*Ani Haszem...madricecha bederech telech*.”

3. Ketuwim: „*Im lalecim hu jalic welaanawim jiten chen*.”

(g) (Raw Huna): Jeśli *goel hadam* zabije mordercę w grodzie do galut, jest zwolniony.

1. Rozumie, że „*welo ejn miszpat mawet*” mówi o *goel hadam*.

(h) Pytanie (Berajta): „*welo ejn miszpat mawet*” odnosi się do mordercy.

1. Sugestia: Może odnosi się to do *goel hadam* !

2. Odrzucenie: Werset kontynuuje: „*ki lo sonej lo mitmol szilzom*”, tj. morderca.

(i) Odpowiedź. Raw Huna twierdzi tak, jak poniższy *tana*.

1. (Berajta): „*welo ejn miszpat mawet*” odnosi się do *goel hadam*.

i. Sugestia: Może odnosi się to do mordercy !

ii. Odrzucenie: „*Ki lo sonej lo...*” już uczy, że nie zabijamy mordercy. „*Welo ejn miszpat mawet*” uczy o *goel hadam*.

(j) (Miszna): Wysyłamy z nim w drogę do *ir miklat* dwóch mędrców. Rozmawiają z *goel hadam*, by nie zabił do w drodze.

1. Sugestia: Mędracy ostrzegają *goel hadam*, że jeśli zabije mordercę to sam zostanie zabity.

2. Odrzucenie: Nie, jedynie starają się odwieść go od zabicia mordercy.

i (Berajta): Mówią odpowiednie słowa „Nie traktuj go jak mordercy. To zdarzyło się *beszogeg*.”

ii. R. Meir mówi „*ze derech haroceach*” – morderca mówi sam za siebie.

iii. Mędrzy: Słowa są lepiej przyjmowane, gdy są wypowiedziane za pośrednictwem wielu *szeluchim* (niż przez sama tą osobę).

(k) Pytanie (Bejarta): „Nie traktuj go jak mordercy. To zdarzyło się *beszogeg*.”

1. To oczywiste. Jeśli był *mezid* nie zostaje zesłany !

(l). Odpowiedź: W rzeczywistości, nawet *bemezid* (na początku) zostaje zesłany !

1. (Bejarta – R. Josi beRabi Jechuda: Na początku idzie do *ir miklat*, bez względu na to, czy był *szogeg* czy *mezid*. Bejt din posyła po niego i wydaje wyrok.

i. Jeśli wyrok jest, że jest *chajaw mita*, zabijają go – „*weszalchu ziknej iro...wenatnu oto bejad goel hadam wamet*”.

ii. Jeśli jest zwolniony, puszczają go – „*wehicilu haeda...mijad goel hadam*.”

iii. Jeśli jest *chajaw galut* odsyłają go do jego miasta – „*wehesziwo oto haeda el ir miklato...*”

2. Rebi mówi, że mordercy sami uciekają do *arej miklat*. Mordercy *mezid* nie zdają sobie sprawy, że *kelita* jest tylko dla *szogeg*.

(m) (R. Elazar): Jeśli miasto zamieszkują głównie mordercy, nie jest *kolet*. „*Wediber oznej ziknej hair hahi et dewaraw*” – jego słowa (ja zamordowałem) nie mogą być takie same jak większość ich słów.

4) MIASTO BEZ ZKENIM

(a) R. Elazar: Jeśli w mieście nie ma *zkenim*, nie jest *kolet*, gdyż nie można wypełnić „*wediber beoznej ziknej hair*”.

(b) R. Ami i R. Asi spierają się o prawo R. Elazara; jeden z nich uczy się jak on.

1. Drugi mówi że miasto jest *kolet*. „*Wediber...*” jest jedynie *lechatchila*.

(c) (R. Ami lub R. Asi): Jeśli w mieście nie ma *zkenim* chłopiec (z miasta) nie może zostać *ben sorer umore*. Potrzebujemy „*ziknej iro*” (by go osądzić).

(d) (Drugi z nich): Może stać się *ben sorer umore*. „*Ziknej iro*” jest jedynie *lechatchila*.

(e) (R. Ami lub R. Asi): Jeśli w mieście nie ma *zkenim*, nie przynosi *egla arufa* (ceremonia złamania karku jałówce, jeśli znaleziono zwłoki, a to jest najbliższe miasto), do czego potrzebujemy „*ziknej hair hahi*.”

(f) (Inaczej R. Ami i R. Asi): Przynosi *egla arufa*. „*Zinkej hair hahi*” jest tylko *lechatchila*.

1. PARSZA W SEFER JEHO SZUA

(a) (Rawa Chama bar Chanina): *Parsza o arej miklat* została powiedziana Jehoszule mową surową („*wajdaber Haszem*”; w pozostałej części *Jehoszua* napisane jest „*wajomer Haszem*”), ponieważ jest to *micwa Tory*.

1. Pytanie: Czy to oznacza, że „*wajdaber*” to mowa surowa ?

2. Odpowiedź: Tak – „*Diber haisz adonej haarec itanu kaszot*.”

3. Pytanie (Berajta): „*Nidberu*” (ci, którzy boją się Haszem rozmawiają ze sobą) – mową łagodną – „*Jadber amim tachtejnu*.”

4. Odpowiedź: *Daber (lub wajdaber)* jest surowe. *Jadber (lub nidberu)* jest łagodne.

(b) R. Jehuda i Mędrcy spierają się o nauki Rawa Chama bar Chaniny. Jeden z nich uczy się jak on.

1. Drugi mówi, że zostało to powiedziane w surowy sposób, bo Jehoszua zwlekał ze spełnieniem tego, dopóki Haszem mu nie kazał.

(c) (R. Jehuda lub R. Nechemja): „*Wajichtow Jehoszua et hadwarim haele besefer Torat Elokim*” odnosi się do ostatnich ośmiu wersetów Tory (które mówią o śmierci Moszego).

(d) (Drugi z nich): Odnosi się to do *parszy o arej miklat*.

(e) Pytanie: Według pierwszej opinii rozumiemy, dlaczego napisane jest „*besefer Torat Elokim*”

1. Jednakże, według drugiej opinii, jak to rozumiemy ?

(f) Odpowiedź: Oznacza to, że Jehoszua zapisał w swojej *sefer* te sprawy, które są (także) zapisane w *Sefer Torat Elokim*.

(g) (R. Jehuda lub R. Meir): Jeśli *sefer* (jej pergaminy) została zszyta lnem, jest *koszer*.

(h) (Drugi z nich): Jest *pasul*.

1. W odniesieniu do *tefilin* jest napisane „*Lemaan tihje Torat Haszem beficha*.” Cała Tora przyrównana jest do *tefilin*. Tradycja *leMosze miSinaj* uczy, że *tefilin* muszą być zszyte ścięgna. To samo odnosi się do Tory.

2. Druga opinia mówi, że są zrównane w odniesieniu do praw, które wywodzimy z wersetów, np. musimy użyć czegoś *mutar leficha* (dozwolonego twoim ustom, by

wyłączyć zwierzęta, które są *tamej*), ale nie w odniesieniu do *halachot* znanych tylko poprzez tradycję.

(i) Raw: Widziałem *tefilin* R. Chiji (Ritwa – nie spierają się o *tefilin*, tekst powinien mówić „*seforim*”). Były zszycie Inem.

1. Halacha nie jest jak R. Chija.

2) KIEDY KOŃCZY SIĘ GALUT MORDERCY

(a) (Miszna): Zesłanie mordercy kończy się kiedy jakkolwiek *Kohen Gadol* umiera, bez względu na to, czy był *maszuach* (namaszczone *szemen hamiszcha*) lub (nie był namaszczone olejem, a raczej) *meruba bgadim* (nosił specjalne ubrania *Wielkiego Kohena*) lub *maszuach szeawar* (ten, kto raz zastąpił *Wielkiego Kohena* na *Jom Kipur* i ustąpił, gdy powrócił (właściwy) *Kohen Gadol*).

(b) R. Jehuda mówi, że nawet jeśli umrze *maszuach milchama* (który przemawia do żołnierzy idących na wojnę) to zesłanie się kończy.

(c) Dlatego matki *Kohanim Gdolim* dają jedzenie i ubranie zesłańcom, by ci nie modlili się o śmierć *Kohen Gadol*.

(d) (Gemara) Pytanie: Skąd się tego uczymy ?

(e) Odpowiedź (Raw Kahana): Uczymy się o trzech *Kohanim Gdolim* z trzech wersetów – „*wajaszaw ba ad mot hakohen hagadol*”, „*weir miklato jeszew ad mot hakohen hadagol*” i „*acharej mot hakohen hagadol jaszuw*”.

1. R. Jehuda uczy się o czwartym z „*welo sikchu chofer lanut el ir miklato...ad mot hakohen.*”

2. Mędrcy mówią, że skoro werset nie mówi *Kohen Gadol*, odnosi się do jednego z trzech pozostałych *Kohanim Gdolim*.

(f) Wersja 1 (Miszna): Dlatego matki...

(g) Wnioskowanie: Jeśli zesłańcy modliliby się o śmierć *Kohen Gadol*, to ten by umarł.

(h) Pytanie: Jest napisane „*Kilelat chinam lo sawo*” ! (*Kohen* jest niewinny. Haszem nie zabiłby go tylko dlatego, że morderca się o to modli !).

(i) Odpowiedź (starzec, który uczył się od Rawa): *Kohanim Gdolim* są odpowiedzialni. Powinni się modlić, żeby nie było przypadkowych morderstw.

(j) Wersja 2 (inny tekst Miszny): Dlatego matki *Kohanim Gdolim* dawały zesłańcom jedzenie i ubrania, by ci modlili się o to, by *Kohen Gadol* żył.

(k) Wnioskowanie: Jeśli zesłańcy modliliby się o śmierć *Kohen Gadol*, to ten by umarł.

(l) Pytanie: *Kohen* jest niewinny !

1. Wersja 2A (Mędrcy Bawel): Jeśli Tujja zgrzeszył, to czy Zigud powinien dostać baty ?!

2. Wersja 2B (Mędrcy Erec Jisrael): Jeśli Szechem wziął Dinę, to czy Migawaj (ktoś z jego miasta, kto nie odniósł z tego korzyści) ma się obrzezać ?!

(m) Odpowiedź (starzec, który uczył się od Rawa): *Kohanim Gdolim* są odpowiedzialni. Powinni się modlić, żeby nie było przypadkowych morderstw.

1. Mężczyzna został zjedzony przez lwa w odległości trzech *parsaot* (ok. 12 kilometrów) od Jehoszuy ben Lewiego. Eljahu nie rozmawiał z nim przez trzy dni.

(n) (Raw Jehuda): Przekleństwo Mędrca spełnia się, nawet jeśli jest nieusprawiedliwione. Uczymy się tego od *Achitofela*.

1. Kiedy Dawid kopał fundamenty pod *Mikdasz*, wytrysnęła stamtąd woda. Groziło to zalaniem świata. Dawid zapytał, czy ktoś mógłby napisać imię Haszem na skorupie naczynia i wrzucić je tam, skąd wypływa woda (co mogłoby spowodować, że Jego imię zostało by wymazane), by zatrzymać wodę. Nikt mu nie odpowiedział.

2. Dawid: Jeśli ktoś wie i nie odpowiada, powinien zostać uduszony !

3. *Achitofel* zrobił *kal wachomer*. Haszem pozwala, by jego imię zostało wymazane, aby *sota* była dozwolona swemu mężowi. Tym bardziej jest to dopuszczalne, by ocalić świat ! Powiedział to Dawidowi. Ten tak zrobił i zatrzymał wodę.

i. Niemniej jednak, przekleństwo się spełniło – „*waAchitofel...wajechanek*.”

(o) (R. Awahu): Przekleństwo Mędrca zostaje spełnione, nawet jeśli było warunkowe (a warunek nie został spełniony). Uczymy się tego od *Eliego*:

1. Eli powiedział Szmuelowi „*Ko jaase lecha Elokim... im techached mieni dawar*”.

2. Choć Szmuel powiedział mu wszystko „*wajaged lo chiched mimenu*”, przekleństwo spełniło się. Dzieci Szmuela zbłądziły – „*welo holchu wanaw bidrachaw*.”

11b-----11b

(p) (Raw Jehuda): *Niduj* (ekskomunika) musi zostać anulowany, nawet jeśli był warunkowy (a warunek nie został spełniony). Uczymy się od Jehudy – „*im lo hawiotiw...(wechatati lecha kol hajamim)*.”

1. (Szmuel bar Nachmani): „*Jechi Reuwen weal jamot...wezot liJehuda*” – przez wszystkie 40 lat na pustyni kości Jehudy były ukryte w jego trumnie (zgodnie z *niduj*, który na siebie przyjął) dopóki Mosze nie pomodlił się za niego.

i. Mosze: To Jehuda przyczynił się do tego (poprzez swoje przyznanie się w sprawie Tamar), że Reuwen przyznał się (w sprawie Bilhy) !

ii. Mosze powiedział „*Szma Haszem kol Jehuda.*” Jego kości połączyły się, lecz nie może wejść do niebiańskiej jesiwy.

iii. „*Weel amo tewienu*” – (wszedł), lecz nie rozumiał i nie mógł dyskutować z *rabanan*.

iv. „*Jadaw raw lo*” – mógł się z nimi sprzeczać, lecz nie zasłużył, aby halacha była zgodna z jego opinią.

v. „*Weezer micaraw tihje*” – zasłużył, by halacha była zgodna z jego opinią.

(g) Pytanie: Czy zesłanie kończy się kiedy wszyscy *Kohanim Gdolim* umrą, czy wtedy, gdy nawet jeden z nich umrze ?

(r) Odpowiedź (Miszna): Jeśli został skazany na *galut* kiedy nie było (Raszi – *maszuach*) *Kohen Gadol*, nigdy nie opuszcza *galut*.

1. Nie mówimy, że może odejść wolno, jeśli jeden z pozostałych umrze !

(s) Odrzucenie: Ta Miszna oznacza, że został skazany, kiedy nie było żadnego *Kohen Gadol*.

3) POZOSTAWANIE W GALUT

(a) (Miszna): Jeśli Reuwen został skazany, a potem *Kohen Gadol* zmarł, nie zostaje zesłany.

1. Jeśli *Kohen Gadol* zmarł, inny został wyznaczony, a potem Reuwen został skazany, jego *galut* kończy się kiedy umrze nowy *Kohen Gadol*.

(b) Jeśli został skazany na *galut* kiedy nie było *Kohen Gadol*, lub jeśli zabił *Kohen Gadol* lub jeśli to *Kohen Gadol* zabił, nigdy nie opuszcza *galut*.

(c) Morderca nie może opuścić swojego *ir miklat* by zeznawać o *micwie*, pieniądzach lub w sprawach z zakresu *dinej nafszot*.

(d) Nawet jeśli *Jisrael* go potrzebuje, nawet dowódca armii jak Joaw, nie może opuścić *galut*.

1. „*Aszer nat szama*” – będzie żył, umrze i zostanie tam pochowany (jest napisane „*szama*” trzy razy).

(e) Tak jak miasto jest *kolet*, także jego *techum* (okoliczny obszar o powierzchni 2000 *amot*) jest *kolet*.

(f) R. Josi haGalili mówi, że jeśli morderca opuścił *techum*, to dla *goel hadam micwą* jest go zabić. Każdemu innemu jest to dozwolone.

(g) R. Akiwa mówi, że *goel hadam* może go zabić. Każdy inny jest (tekst Gra’a – nie) winny, jeśli go zabije.

(h) (Gemara) Pytanie: Jaki jest argument (dla pierwszego prawa Miszny) ?

(i) Odpowiedź (Abaje): Uczy tego *kal wachomer* !

1. Ten kto już poszedł do *galut* odchodzi wolno (kiedy umiera *Kohen Gadol*). Tym bardziej ten który jeszcze nie poszedł nie odchodzi wolno !

2. Pytanie: Może ten, który już poszedł odchodzi wolno, ponieważ otrzymał odkupienie. Ten, kto jeszcze nie poszedł, musi pójść, by je otrzymać !

3. Odpowiedź: (Tosafot – w odniesieniu do zwolnień z *galut*) śmierć *Kohena* jest pokutą, a nie *galut*.

(j) (Miszna): Jeśli (nowy *Kohen Gadol* został wyznaczony) zanim Rewuen został skazany...

(k) Pytanie: Skąd się tego uczyamy ?

(l) Odpowiedź (Raw Kahana): „...*ad mot hakohen hagadol aszer maszach oto bezemen hakodesz*”.

1. Pytanie: Morderca nie namaścił *Kohena* !

2. Odpowiedź: Odnosi się to do *Kohen Gadol*, który został namaszczony w jego czasie (zanim został on skazany).

(m) Pytanie: (Powyżej powiedzieliśmy, że jeśli morderca modliłby się o śmierć *Kohen Gadol*, to ten by zmarł, ponieważ winien był się modlić, by nie było przypadkowych morderstw). Jeśli *Kohen Gadol* został wyznaczony po morderstwie, co złego zrobił ?

(n) Odpowiedź: Powinien był się modlić, by sanhedryn zwolnił mordercę z *galut*.

(o) (Abaje): Jeśli morderca został skazany i zmarł, grzebiemy jego kości w *ir miklat* – „*laszuw laszewet baarec ad mot hakohen*” odnosi się do pogrzebu.

(p) (Berajta): Jeśli morderca zmarł (i został pochowany w swoim *ir milat*) a potem umarł *Kohen Gadol*, wyciągamy jego kości i składamy je w pobliżu miejsca pochówku jego rodziny. „*Jaszuw haroeach el erac achuzato*” odnosi się do pogrzebu.

(q) (R. Ami lub R. Jicchak Nafha): Jeśli morderca został skazany a potem *Kohen Gadol* okazał się być *ben gerusza o ben chaluca*, jest tak, jakby *Kohen* umarł (Ritwa – jego ból z powodu bycia odsuniętym stanowi odkupienie tak, jak śmierć).

(r) (Drugi z nich): Jest tak, jakby nigdy nie był *Kohen Gadol* (morderca nigdy nie może opuścić miasta). (Widocznie, argument ten nie odnosi się do *ben chaluca* (napisane jest jedynie *agaw*), gdyż *mideorajta* jest ważnym *Kohenem*. Albo, być może odnosi się także do *ben chaluca*. Jego wyznaczenie jest retroaktywnie nieważne (to był błąd), lub jego odsunięcie powoduje ból, który jest jak śmierć – Siach Jichcak).

(s) Sugestia: Pierwsza opinie jest według R. Jehoszuy, a druga według R. Eliezera.

1. (Miszna – R. Eliezer): Jeśli *Kohen* składał *korbanot*, i okazał się być *ben gerusza o ben chaluca*, złożone przez niego *korbanot* są *pasul*.

2. R. Jehoszua mówi, że są ważne.

(t) Odrzucenie: W rzeczywistości pierwsza opinia nie może być według R. Eliezera, ale druga opinia może być według R. Jehoszuy.

1. R. Jehoszua uczy się z „*barech Haszem cheilo ufoal jadaw tirce*”, że *awoda chalalim* jest dopuszczalna (*bdiewed*), lecz pod innymi względami nie jest *Kohenem*.

1) KTÓRE MIEJSCA SĄ KOLET

(a) (Miszna): Jeśli został skazany...

(b) (Raw Jehuda): „*Wajanas Joaw...wajachazek bekarnot hamizbeach*” – Joaw popełnił dwa błędy:

1. Chwycił za rogi ołtarza, podczas gdy *mizbeach* jest *kolet* tylko dla kogoś, kto stoi na nim.

2. Tylko *mizbeach* w *Bejt Hamikdasz* jest *kolet*. On chwycił się *bama*, którą Dawid zrobił przed arką (tekst Rasziego).

(c) (Abaje): Popełnił trzeci błąd. *Mizbeach* jest *kolet* tylko dla *kohena* sprawującego służbę, a Joaw był *zar*.

(d) (Resz Lakisz): *Sar* (anioł strzegący) Edomu (Rzymu) popełni w przyszłości trzy błędy – „*Mi ze ba miedom...mibacra*”.

1. To *Becer* jest *ir miklat*, a on poszedł do *Bacra*.

2. *Kelita* jest tylko dla *szogeg*, a on był *mezid*.

3. *Kelita* jest tylko dla ludzi, a on był aniołem.

(e) (R. Awahu): Nie chowany *lewitów* w *arej miklat*. „*Umigreszejchem...ulechol chajatam*”, są przeznaczone do życia, a nie do pochówku.

(f) Pytanie (Miszna): „*Szama*” – będzie żył, umrze i zostanie tam pochowany.

(g) Odpowiedź: Pochówek mordercy jest inny. Tora wyraźnie to nakazuje.

(h) Tak jak miasto jest *kolet*, tak samo jego *techum*.

(i) Zaprzeczenie (Berajta): „*Wajaszaw ba*” – nie w *techum*.

(j) Odpowiedź (Abaje): *Techum* jest *kolet*, ale nie może tam mieszkać.

(k) Pytanie: Nikt nie może tam mieszkać !

1. Nie możemy przekształcić *migrasz* (1000 *amot* otaczających miasto w każdą stronę) w pole lub miasto i odwrotnie !

(l) Odpowiedź (Raw Szeszet): Zwykle, ktoś może mieszkać pod ziemią [w podziemnej kryjówce] na peryferiach miasta. „*Wajaszaw ba*” zabrania tego mordercy.

2) MORDERCA, KTÓRY OPUŚCIŁ MIASTO

(a) (Miszna): Jeśli morderca opuścił *techum*...

(b) (Berajta – R. Josi haGalili): „*Waracach goel hadam et haroceach*” – (jeśli morderca opuścił *techum*) dla *goel hadam micwa* jest go zabić. Jeśli nie ma *goel hadam*, każdemu innemu jest to dozwolone.

(c) R. Akiwa mówi, że *goel hadam* może go zabić. Każdy inny jest (Gra’a – nie) odpowiedzialny, jeśli go zabije.

(d) Pytanie: Jaki jest argument R. Josi haGalili ?

(e) Odpowiedź: Nie jest napisane „*im*” (jeśli). Jest napisane „*waracach*” (tryb rozkazujący, on zabije) !

1. R. Akiwa mówi, że jeśli byłoby napisane „*jircach*”, byłby to wyraźnie tryb rozkazujący, ale „*waracach*” może być *reszut* ! (Ritwa – R. Akiwa zgadza się, że ten czas przeważnie wskazuje na tryb rozkazujący, ale nie wnioskujemy, że trzeba zabić, jeśli nie jest to wyraźnie napisane).

(f) (Raw Zutra bar Tujja): Jeśli *goel hadam* znajdzie i zabije mordercę poza *ir miklat* (R. Chananel – zanim bejt din orzeknie, że morderca zostaje zesłany) zostaje zabity.

(g) Pytanie: Żaden *tana* tak nie twierdzi !

(h) Odpowiedź: On twierdzi tak, jak R. Eliezer.

1. (Berajta – R. Eliezer) Pytanie: Czego uczymy się z „*ad amdo lifnej haeda lamiszpat*” ?

2. Odpowiedź: Mógłbyś pomyśleć, że „*waracach goel hadam et haroceach*” uczy, że powinien zabić go niezwłocznie. „*Ad amdo...*” uczy, że jest tak tylko po tym, jak morderca został ostrzeżony, by nie opuszczał miasta (Ritwa; R. Chananel – do momentu aż bejt din skaże go na *galut*).

(i) Pytanie: Co R. Akiwa i R. Josi wnioskuje z „*ad amdo...*” ?

(j) Odpowiedź (Berajta – R. Akiwa): Jeśli sanhedryn był świadkiem morderstwa, nie zabijają go. Jest sądzony przez inny bejt din – „*ad amdo lifnej haeda lamiszpat*.”

(k) (Berajta 1) Sugestia: Być może „*im jaco jece haroceach*” (może zostać zabity) jest tylko wtedy, gdy opuścił swoje miasto *bemezid* !

1. Odrzucenie: „*im jaco jece*” – czasownik jest powtórzony, by włączyć nawet przypadek *szogeg*.

(l) Wersja 2 – tekst Rambama – Sprzeciw (Bejarta 2): (Jeśli opuścił *beszogeg* to), jeśli ktoś (*goel hadam* lub ktokolwiek inny) zabije go *bemezid*, zostaje zabity, jeśli zabije go *beszogeg*, zostaje zesłany.

(m) Wersja 2 – tekst Ritwy – Sprzeciw (Bejarta 2) – Jeśli opuścił *bemezid* zostaje zabity. Jeśli opuścił *beszogeg*, wraca do *galut* (koniec Wersji 2).

(n) Rozwiązanie: *Tana* z Berajty 2 twierdzi, że Tora mówi tak jak ludzie (czasami powtarzają słowa, zatem nie musimy niczego z tego wnioskować). Pierwszy *tana* tak nie uważa.

(o) Abaje: Jest bardziej uzasadnionym uczyć się tak jak Berajta 2. Jego odpowiedzialność za opuszczenie miasta nie może być większa niż za zabicie.

1. Ten, kto zabija *bemezid* zostaje zabity, lecz *beszogeg* zostaje jedynie zesłany. Wystarczy uczynić go tak samo odpowiedzialnym za opuszczenie miasta !

(p) (Berajta 1): Jeśli ojciec zabije (swojego syna), jego syn staje się *goel hadam*.

(q) Sprzeciw: (Berajta 2): Jeśli ojciec zabije (swojego syna), jego syn nie staje się *goel hadam*.

(r) Sugestia: Berajta 1 jest według R. Josi haGalili (skoro zabicie go jest *micwą*, nawet syn może to zrobić). Berajta 2 jest według R. Akiwy (który twierdzi, że to jest jedynie *reszut*).

(s) Odrzucenie: Nawet jeśli to *micwa*, to syn nie może zabić swojego ojca !

1. (Raba bar Raw Huna, także *tana dewrej* R. Jiszmael): Syn nie może zostać wyznaczony do biczowania lub przeklęcia swojego ojca, chyba, że ojciec był *mesis*, o którym zostało powiedziane „*welo tachmol welo techase alaw*.”

(t) Odpowiedź: Berajta 1 ma na myśli, że syn zamordowanego syna staje się *goel hadam* (by zabić swojego dziadka). Berajta 2 ma na myśli, że inny syn tego ojca nie staje się *goel hadam* (by zabić swego ojca).

3) DRZEWO, KTÓRE CZĘŚCIOWO ZNAJDUJE SIĘ W IR MIKLAT

(a) (Miszna): Jeśli drzewo znajduje się w *techum* lub *ir miklat*, a jego konary na zewnątrz, lub odwrotnie, całe drzewo podlega takiemu prawu jak jego konary. (Jeśli morderca jest na pniu to jest tak, jakby był na jego konarach.)

(b) (Gemara – Miszna 1) Sprzeciw: (Odnosząc się do *maaser szeni*) jeśli drzewo jest w *Jerusalaim* a jego konary za zewnątrz, lub odwrotnie, każde miejsce na drzewie jest sądzone tak, jak ziemia pod nim (np. jeśli jest wewnątrz murów miejskich, *maaser szeni* może zostać tam zjedzone, ale nie wykupione).

(c) Odpowiedź: Nie możesz wnioskować o *arej miklat* na podstawie *maaser szeni*. *Maaser* zależy od bycia w obrębie murów, a *arej miklat* zależy od zamieszkiwania tam.

1. Ktoś może mieszkać w konarach drzewa, ale nie na pniu.

(d) Istnieje sprzeczność w odniesieniu do samego *maaser* !

1. (Miszna 2): Odnosząc się do (jedzenia lub wykupienia *maaser* w) Jerozolimie, stosujemy takie prawo, jak w odniesieniu do konarów; odnosząc się do *arej miklat* stosujemy takie prawo, jak w odniesieniu do konarów.

(e) Odpowiedź (Raw Kahana): Miszna 1 jest według Mędrców, Miszna 2 według R. Jehudy.

12b-----12b

1. (Berajta – R. Jehuda): (W odniesieniu do *maaser*), jeśli jaskinia znajduje się częściowo w *Jeruszalaim*, cała jaskinia jest jak wejście do niej. W odniesieniu do drzewa, stosujemy prawo jego konarów.

(f) Pytanie: Może R. Jehuda stosuje prawo konarów jedynie by być bardziej rygorystycznym, by zabronić wykupienia (na pniu) jeśli konary znajdują się w *Jeruszalaim* i by zabronić jedzenia, jeśli konary znajduje się poza miastem.

1. Ponadto, jeśli pień znajduje się poza *ir miklat* a jego konary wewnątrz, byłby bardziej rygorystyczny by zabronić zabijania mordercy, który jest na pniu.

2. Jednakże, jeśli pień znajdowałby się wewnątrz, a konary na zewnątrz, to czy powiedziałyby, że skoro ktoś może zabić mordercę, jeśli ten jest w konarach, to może go zabić, jeśli jest na pniu, który jest w *ir miklat* ?!

(g) Odpowiedź (Rawa): Wszyscy zgadzają się, że nie może zabić go na pniu (który jest w *ir miklat*).

1. Jeśli jest w konarach, wszyscy zgadzają się, że może go zabić wypuszczając strzały lub rzucając kamienie.

2. Spierają się o to, czy może wspiąć się po pniu by dopaść mordercę i go zabić.

4) GALUT W IR MILAT

(a) (Miszna): Jeśli morderca poszedł do *galut* i zabił w *ir miklat*, zostaje zesłany do innej części miasta.

(b) Jeśli *lewita* zabije w swoim mieście, zostaje zesłany do innego *ir miklat*.

(c) (Gemara-Berajta): „*wesamti lecha makom*” – w swoim (Mozego) życiu (wydzielisz *arej miklat*).

1. „*Makom*” – ze swojego miejsca (*arej miklat* będą miastami *lewitów*).

2. „*Aszer janus szama*” – uczy, że *galut* ma miejsce na pustyni.

3. Pytanie: Które miejsce było *kolet* ?

4. Odpowiedź: *Machane Lewi* był *kolet*.

5. Uczymy się stąd, że jeśli *lewita* zabije, zostaje wygnany do innego *ir miklat*. Jeśli zesłał się do innej części swojego miasta, jest ono *kolet*.

6. (Raw Acha brej deRaw Ika): Uczymy się z „*ki weir miklato jeszew*” – miasto, które już *kolet* dla niego.

5. CZY MORDERCA MOŻE ZOSTAĆ UHONOROWANY ?

(a) (Miszna): Podobnie, jeśli morderca został zesłany do miasta, a jego mieszkańcy chcą go uhonorować, musi im powiedzieć „jestem mordercą”.

1. Jeśli w dalszym ciągu chcą go uhonorować, powinien im pozwolić – „*weze dawar haroceach*”.

1. CZY MORDERCY PŁACĄ CZYNSZ ?

a) R. Jehuda mówi, że mordercy płacili czynsz *lewitom* z danego miasta.

(b) R. Meir mówi, że nie płacili oni czynszu.

(c) R. Meir mówi, że jeśli morderca sprawował jakiś urząd, to kiedy odchodzi wolny (po śmierci *Kohen Gadol*), powraca na swoje stanowisko.

(d) R. Jehuda mówi, że nie powraca on na swoje stanowisko.

(e) (Gemara – Raw Kahana): Spierają się o płacenie czynszu w sześciu *arej miklat* wymienionych w Torze:

1. R. Jehuda ze słowa *lachem*” [Bemidbar 35:12] wnioskuje, że służą one jako *kelita* (morderca nie otrzymuje innych bezpłatnych świadczeń).

2. R. Meir ze słowa „*lachem*” wnioskuje, że zaspokajają one wszystkie twoje potrzeby (włączając w to darmowy wynajem).

3. Wszyscy zgadzają się, że płacą czynsz w pozostałych 42 *arej miklat*.

(f) Rawa: Wszyscy zgadzają się, że w tych sześciu miastach nie płacą czynszu. Obaj ze słowa „*lachem*” wnioskują, że zaspokajają one wszystkie twoje potrzeby.

1. Spierają się o pozostałe 42 miasta. R. Jehuda ze słów „*waalejhem titnu arbaim usztajim ir* [Bemidbar 35:6]” wnioskuje, że pozostałe miasta także są *kolet*.

2. R. Meir ze słów „*waalejhem titnu*” wnioskuje, że zaspokajają one wszystkie twoje potrzeby.

2) GALUT W IR MIKLAT

(a) (Miszna - R. Meir): Powraca na swoje dawne stanowisko.

(b) (Berajta-R.Jehuda): „*Weszaw el miszpachto weel achuzat awotaw jaszuw* [Wajikra 25:41]” – (kiedy niewolnik odzyskuje wolność) powraca do swojej rodziny, lecz nie powraca na stanowiska zajmowane przez jego ojców [tutaj, zaszczyty związane z jakimś wysokim stanowiskiem, przyznane przez innych].

1. R. Meir mówi, że powraca na stanowiska zajmowane przez jego ojców – „*weel achuzat awotaw*” - jak jego ojcowie.

(c) To samo odnosi się do powracającego mordercy, gdyż jest napisane „*jaszuw* [Bemidbar 35:28]”.

(d) Pytanie: Co to oznacza ?

(e) Odpowiedź (Berajta-R. Jehuda): „*Jaszuw haroceach el eret achuzato*” – morderca powraca do swojej rodziny, lecz nie powraca na stanowiska zajmowane przez jego ojców.

1. R. Meir mówi, że powraca na stanowiska zajmowane przez jego ojców. Uczymy się tego na podstawie *gzera szawa* „*szawa* [Bemidbar 35:28]-*szawa* [Wajikra 25:41]”, od powracającego niewolnika.

HADRAN ALECHA ELU HEN HAGOALIM